

SAFRANBOLU'DA KùLTÜR HAZİNESİ OLARAK TABAĞ AHMET BEY TABAKHANESİ VE DERİCİLİK GELENEĞİ

Tabağ Ahmet Bey Tannery and Leather Tradition as An Intangible Cultural Treasure in Safranbolu

Dr. Öğretim Üyesi Berrin SARITUNÇ

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

berrinsaritunc@subu.edu.tr

Orcid ID: 0000-0001-8662-6562

Öz

UNESCO dünya kùltür mirası listesinde yer alan Safranbolu, şimdilerde turizm ve Karabük Demir Çelik fabrikaları ile anılsa da geçmişte deri ticaretinin yanı sıra hayvancılık ve kerestecilikle de geçimini sağlamıştır. Ahilik anlayışıyla ustadan çırağa öğretilen dericilik, semercilik, saraçlık, saraçlık gibi birçok el sanatının ve iş kolunun yörede doğmasına da vesile olmuştur. Somut olmayan kùltürel miras kapsamında unutulmaya yüz tutan meslekler olarak değerlendirebileceğimiz dericilik, Safranbolu'nun da can damarlarından biri olmuştur. Karabük Demir Çelik Fabrikalarının kurulmasıyla önemini yitiren Safranbolu dericiliği Gerede, Biga, Bursa, Denizli gibi Türkiye ekonomisindeki önemli yerler arasında yer almaktadır. Bu çalışmada "Safranbolu'da kaybolmaya yüz tutmuş meslekleri icra etmiş veya etmiş ustalar kimlerdir? Bu meslekleri icra eden kişiler mesleğe nasıl girdi? Günümüzde bu mesleklerin sürdürülememesinin sosyal, kùltürel ve ekonomik nedenleri nelerdir? sorular cevaplanacaktır. Safranbolu'nun son debbağı Ahmet Sarıtunç'un oğlu ve torunu ile yapılan söyleşi ile debbağılığın inceliklerini ve zorluklarını kayıt altına almak ve Safranbolu halk kùltürüne katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Dericilik, Debbağ, Safranbolu, Kùltürel Miras, Halk Kùltürü.

Abstract

Although Safranbolu, which is on the UNESCO world cultural heritage list, is now remembered for tourism and Karabük Iron and Steel factories, it also made a living from animal husbandry and lumbering in the past, as well as leather business. It has also been instrumental in the emergence of many handicrafts and business lines in the region, such as leather making, saddle-making, saddlery, and saddlery, which were taught from master to apprentice with the view of Ahilik. Safranbolu leather business, which lost its importance with the establishment of mechanization and iron and steel factories, is among the important places in the Turkish economy such as Gerede, Biga, Bursa and Denizli. In this study, it is aimed to contribute to Safranbolu folk culture by recording the intricacies and difficulties of tanning with the interview made with the son and grandson of Ahmet Sarıtunç, the last tanner in Safranbolu.

Key words: Leatherwork, Tannery, Safranbolu, Intangible Cultural Heritage, Tannery.

Giriş

İnsanoğlu tarih sahnesinde var olduğu andan itibaren hayatını kolaylaştıracak nesnelere arayışı içine girmiştir. İlkçağlarda ağaç ve taş çeşitli şekillere sokmak ile kullanılabilir hale getiren insan deriyi de işleyerek ısınma, barınma, örtünme, korunma gibi amaçlar için kullanmaya başlamıştır. (Tekin, 1992:1)

Deri, öz Türkçe bir kelimedir, eski Türk boylarında hakana ödenen vergi anlamındaki “tirik” kelimesinden gelmektedir (Sakaoğlu& Akbayar, 2002:9).

İslam ansiklopedisine göre hayvan derilerini işleyerek kullanılır hale getiren sanatkâr, tabağa debbağ denilmektedir (İslam ansiklopedisi, “deri” maddesi <https://islamansiklopedisi.org.tr/deri> 6.02.2023).

Tabakhane TDK’de hayvan postunu kullanılacak duruma getirme işleminin yapıldığı yer, sepi yeri” şeklinde tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/10.04.2023>).

Kur’an-ı Kerîm, insanlara göç ve ikametleri sırasında büyük kolaylıklar sağlayan deri çadırları şükürü gerektiren nimetler arasında sayar (en-Nahl Sûresi 16/80. ayet). Aynı-cı Kur’an’da “*rakk*” (ince deriden yapılmış parşömen) üzerine yazılı kitaba yemin edilir (et-Tûr Sûresi 52/3. ayet).

Derinin süs eşyası olarak da işlenmesi onun zanaat unsuru olma yönünü de geliştirmiştir. Tarihte ilk tabakhanenin Mısır’da yapılan kazılar sonucunda bulunduğu bilinmektedir. Buluntular üzerinde yapılan kimyasal analizler sonucunda sepileyici bitkinin “*acasia nilota*” olduğu ve %31 oranında tanen içerdiği tespit edilmiştir. Yine kazılar esnasında yarım veya bir metre derinliklerinde çukurlarda gömülmüş, kılları çıkartılmış derilerle, *acasia nilota* bitki karışımına rastlanmıştır (Kozbay, 2009: 14).

Anadolu’da da deri kültürünün gelişmiş olduğu yapılan kazılardan elde edilen delici ve kesici aletlerden anlaşılmaktadır (Katlı, 1998: 24). Türklerin yaşayış biçimleri neticesinde kullanım açısından uzun ömürlü olan deri, sürtünmelere karşı dayanıklı ve iklim koşullarına karşı da koruyucu olması nedeniyle tercih edilmiştir (Ögel, 1984: 222).

Orta Asya’da çok ileri düzeyde deri bilgisine sahip olan Türkler Anadolu’ya yerleştikten sonra da bilgilerini buradaki kültürle birleştirerek geliştirdiler. Selçuklu döneminden günümüze çok fazla eser kalmamıştır ama o döneme ait olan ciltlerden Anadolu Selçuklularının deriyi çok iyi işlediği anlaşılmaktadır (Ayдын, 1996: 16).

Türk kültürüne baktığımızda Orta Asya Coğrafyasında hayvancılığın ön planda olduğu bir ekonomik yapıya sahip olmaları sebebiyle derinin hayatın her alanında kullanımı önemlidir. (Tozun, Çınar, 2020: 373)

Hatta literatürde Türk derisi olarak bilinen ve “sahtiyan” ismiyle anılan kırmızı renkli keçi derisi, ilk kez Türkler tarafından tabaklanmış boyanıp cilalanmıştır.

Osmanlı döneminde de Fatih Sultan Mehmet’in zenginlik göstergesi olarak giysi ve aksesuarlarında deriyi tercih ettiğini görmekteyiz. Piri Reis’ten ve diğer büyük komutanlardan geriye kalan eserlerin sergilendiği müze ve saraylardaki pek çok unsurun da deriden yapılmış olduğunu görmekteyiz.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde de derinin çok geniş bir kullanım alanı bulunduğu bilinmektedir ki bu noktada Osmanlı döneminde en güzel deri işlerinin yapıldığı yer Kazlıçeşme’dir. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, dericilerin Yedikule ve Kazlıçeşme’de 540 yıldan beri faaliyette olduğu belirtilmektedir. Ayrıca çeşitli fermanlarda Fatih Sultan

Mehmet'in fetihten sonra sur dışında yerleştirdiği debbağlar için 360 dükkân inşa ettirdiği, debbağlık yapmak isteyenlere bu işlerini düşük ücretlerle kiraladığını ve gelirin Ayasofya Vakfiyesi'ne bağlandığını da belgelemektedir. Fatih surları içerisinde kesilecek bütün hayvanların derilerini onlara tahsis ederek, debbağlığı teşvik etmiştir (Küçükerman, 1988: 22).

Debbağhânelerde bol miktarda tatlı suya ihtiyaç hissedildiği için, bir debbağhâne kurulurken ilk dikkat edilen şey suyu bol olan bir yerin seçimiydi. Göl, dere ve çay gibi yerler olabileceği gibi, kuyu eşilerek su elde edilen yerlere de debbağhâne inşâ edilirdi (Tekin, 1997: 8)

Bu noktada çalışma alanımızla ilgili olarak özellikle Osmanlı döneminde ekonomik bakımdan gelişen ve ahilik anlayışının hâkim olduğu Safranbolu'da da çeşitli çarşılar kurulmuştur (Demirciler, Debbağlar Çarşısı). 16. yüzyılda dericilik ve dericiliğe bağlı sanatlar gelişmiş, yine Arasta Çarşısı da bu asırda yapılmıştır.

Safranbolu'nun ticari tarihine baktığımızda kervan ve ticaret anlamında Cinci Hanı ile meslek gruplarının bir arada bulunduğu ayakkabıcılar arastası önemli mekanlardır. Nitekim İbn Batuta seyahatnamesinde Safranbolu'dan şu şekilde bahsetmektedir: "*Sal ile Sakarya nehrini geçip Geyve'ye ulaştık. Yenice, Göynük Köyünde (bir Hristiyan kadının evinde kaldık. Ona para ödedik.) daha sonra bir Türkmen köyünde konakladık. Bir köyden sonra Mudurnu'ya erişildi. Bolu, Gerece, Safranbolu ve Kastamonu'ya ulaştık. Gezgin orada 40 gün kaldığını belirtir.*" (Tuncer, 2007: 10).

Safranbolu'da 17. yüzyılda kentsel yapıdaki işlevsel ilişkileri, özellikle Çukur'daki (bugün eski çarşı olarak adlandırılan kesimdir) merkez işlevlerinin mekânsal dağılımını belirleyen temel üretim kolu dericiliktir. Safranbolu ise yöreden toplanan en iyi cins derilerin işlendiği üst düzeyde özelleşmiş bir ara kent olarak görülmektedir. Şekil 1'de yer alan haritada dericilerin çarşıdaki yerleşimi belirtilmiştir.

14. Yüzyıl başlarında Safranbolu bir Türkmen beyliği olan Candaroğulları'nın yönetimi altında iken Süleyman Paşa tarafından yaptırılan cami (Eski Cami), medrese (Süleyman Paşa Medresesi) ve hamam (Eski Hamam) üçlüsünün konumundan, Osmanlılardan önceki kentin kale civarında olduğu düşünülürse, tabakhanelerin, diğer Anadolu kentlerinde olduğu gibi, kentin dışında kaldığı ve kendilerine gerekli suyu, su şehir halkı tarafından kullanıldıktan sonra kullandıkları görülür (Türe&Şenyapılı, 1976: 65).

Kaynaklarda, 19. yüzyıl sonunda Safranbolu çevresinde kovun, keçi ve sığır hayvancılığının sürdürüldüğü yazılmakta ve kentteki tabakhanelerin sayısı 84 olarak verilmektedir Safranbolu'daki tabakhanelerin sayısı, dericiliğin önemli bir ekonomik eylem kolu olduğu görülmektedir.

Şekil 1: Çukur (Eski çarşıdaki) işlevsel yapıların haritası (Türe& Şenyapılı, 1976: 66)

19. yüzyıl, Safranbolu’nun sancak merkezi olması nedeniyle ticaret ve ekonominin en hareketli olduğuasırdır. El sanatları debbağlık (dericilik) bu asırda ileri düzeylere ulaşmıştır (Tunçözgür, 1999: 23-24). 16. asırda Safranbolu’da ekonominin merkezi bugünkü sığır pazarının bulunduğu yerdeki Tuzcu Hanı’dır. Bu hanın diğer bir adı da Hidayetullah Ağa Hanı’dır (Safranbolu Kaymakamlığı Hizmet İçi Briefing Dosyası, 2007: 14). Cinci Hanı’nın yapımıyla (17. yüzyıl) birlikte ekonomik hareketlilik epey ivme kazanmıştır (Tunçözgür, 1999: 24).

Meslek Grupları	Meslek	Meslek Sahibi Kişilerin Sayısı	Meslek Geliri Olanların Kişi Sayısı	Kişilerin Meslek Sahibi Olanlara Oranı	Toplam Kişi Sayısına Oranı	Yıllık Meslek Gelir Aralığı
Esnaf ve Zanaatkarlar	Boyacı	12	11	0,33	0,30	150 - 500
	Boyacı Çırağı	1	1	0,03	0,03	100
	Boyacı Kalfası	1	1	0,03	0,03	150
	Cerçi	11	10	0,30	0,28	100 - 500
	Debbağ	175	162	4,84	4,40	50 - 3000
	Debbağ Çırağı	30	26	0,83	0,75	50 - 250
	Debbağ Halifesi	3	3	0,08	0,08	150 - 300
	Debbağ Kalfası	6	5	0,17	0,15	100 - 175
	Debbağ Talebesi	1	1	0,03	0,03	150
	Dikici	238	184	6,58	5,98	36 - 800
	Dikici Çırağı	29	22	0,80	0,73	50 - 200
	Dikici Kalfası	1	-	0,03	0,03	-
	Duhancı	18	18	0,50	0,45	150 - 700
	Duhan Kıvacı	2	2	0,06	0,05	150 - 300
	Duvarcı	59	47	1,63	1,48	50 - 500
	Duvarcı Çırağı	8	4	0,22	0,20	100 - 400
	Esbabçı	4	4	0,11	0,10	400 - 800
	Eskici	11	8	0,30	0,28	50 - 250
	Keçeci	4	4	0,11	0,10	100 - 500
	Koltukçu	2	2	0,06	0,05	500 - 750
	Kürkçü	2	2	0,06	0,05	300
	Kürkçü Çırağı	1	1	0,03	0,03	200
	Mumcu	2	2	0,06	0,05	250 - 500
	Mumcu Kalfası	1	1	0,03	0,03	360
	Mühtab	78	76	2,16	1,96	50 - 500
	Mühtab Çırağı	2	2	0,06	0,05	50 - 100
	Penbeci	22	20	0,61	0,55	100 - 800
	Saraç	16	13	0,44	0,40	100 - 600
	Semerci	21	16	0,58	0,53	100 - 400
	Semerci Çırağı	4	3	0,11	0,10	100
	Semerci Kalfası	1	1	0,03	0,03	150
	Tablakâr	6	1	0,17	0,15	300
Tacir	9	4	0,25	0,23	200 - 600	
Taşçı	6	6	0,17	0,15	100 - 300	

Şekil 2: 1844-1845 Temettuat Defterlerine Göre Safranbolu Kazası Yapılanması Yıllık Meslek Aralığı ve Meslek Sahiplerinin Diğer Meslek Sahibi Olanlar ile Toplan Kişi Sayısına Oranı.

Safranbolu'da esnaf ve zanaatkar grubu içinde en fazla tercih edilen ikinci meslek ise debbağlıktır. 1 talebe, 30 çırak, 6 kalfa, 3 halife ile toplamda 215 kişinin mesleği olan debbağcılık, 3.000 kuruş ile grubunun en yüksek maaşına sahiptir. Mesleğin Safranbolu'daki diğer meslek grupları arasındaki konumu şekil 2'de belirtilmiştir. Teşkilatlı bir yapıya sahip olduğu anlaşılan bu mesleğin, diğer mesleklere oranı ise %5,95'tir. En fazla debbağ bulunan mahalle 51 kişiyle Karaali iken köylerden sadece Başköy'de 1 kişi bu mesleği icra etmektedir. Debbağlar, ham deriyi debbağhanelerde sepileyip deriye istenilen rengi verdikten sonra elde ettikleri işlenmiş deriyi dikici esnafına satmakta 1166 dikiciler de bu malzemedan ayakkabı, mest ve çizme imal etmektedir. Neticede dericilik ile ilgili olan bu mesleklerin Safranbolu'da en fazla icra edilen meslekler arasında yer alması burada deri sanayinin gelişmiş olduğu yorumuna imkân tanımaktadır (Tozun&Çınar, 2020: 396) Dericilikle birlikte gelişen yemenicilik, semercilik gibi meslekleri gösteren bir resim şekil 4'te verilmiştir.

Safranbolu'da 1923 yılında 414 adet debbağ (derici), 430 adet yemenici, kunduracı vb., 135 adet manifaturacı ve iplikçi, 600 katırcı ve beygirci, 250 marangoz, 120 mutabiye ve 350 bez dokuma tezgâhu bulunmaktadır. (Yazıcıoğlu&Al, 1982: 72-73)

Dericilik 18. yüzyıl sonuna kadar rakipsiz olarak yakın ve Ortadoğu'nun tekelinde iken, 19. yüzyılda Fransızlar dericiliği Türklerden öğrenerek Avrupa'ya yaydılar. Özellikle, Fransa'da bir devlet kuruluşu olan Tannerie de France'in kuyu sepisi ile elde ettiği köseleler dünyanın her yerinde aranır olmuştur. 19. yüzyılın sonunda laboratuvarlarda geliştirilen yeni dericilik metotlarının, o tarihe kadar yalnız tanen, yağ ve şapla yapılan sepilemeden daha hızlı sonuç veren krom sepsinin, derilerin anilin boya ile boyanması ve dolapların yağlanması gibi teknolojik gelişmelerin sanayiye girmesi, geleneksel yöntemlerle çalışan Anadolu'daki dericiliğin pazar bulamamak yüzünden gerilemesine yol açmıştır. 19. yüzyıl sonunda deri sanayiine makineleşme de girdi 1850 Yılına kadar Safranbolu gibi Anadolu'nun diğer kentlerinde imal edilen kırmızı kösele İstanbul piyasasında iyi bir yer tutmuştu. Bu tarihte Kazlıçeşme'de ilk özel şahsa ait deri fabrikası kuruldu ve havuzlarda Fransız sistemine göre kösele pişirilmeye başlandı. Bu fabrikayı Zeytinburnu'nda, Yedikule'de ve diğer Anadolu kentlerindeki fabrikalar izledi. Şekil 3'te Safranbolu'daki eski tabakhane binası görülmektedir.

Şekil 3: Eski tabakhane binası

Şekil 4: Dericilikle birlikte gelişen meslekler (semercilik, yemenicilik saraçlık)

Cumhuriyet döneminde gerilemeye başlayan bölge ekonomisi, 1937'de Karabük'e Demir Çelik Fabrikası kurulana kadar tarım ve hayvancılıktan ibaretken, bu yıldan itibaren iş alanı olarak fabrika ön plana çıkmıştır. Karabük'ün gelişen ekonomik imkânlarının sonucu olarak Safranbolu'da ticaret ve tarımda gelişme olmuştur (Akman, 2000: 23).

Bölgesinde dericilik açısından önemli bir yere sahip olan Safranbolu'da dericilik, tarım ve kerestecilikten sonra üçüncü sırada gelmekte iken 1940'larda Karabük Demir Çelik Fabrikası'nın kurulması ile Safranbolu, ekonomideki eski gücünü kaybetmeye başlamıştır. Karabük Ticaret ve Sanayi Odası tarafından 2015 yılında hazırlanan Karabük İhracat Raporuna göre bölgenin en çok ihraç ettiği ürünler arasında deri ve mamulleri gelmektedir. Tablo 1 ve 2 dericiliğin Karabük ekonomisindeki önemini ve yıllara göre ihracattaki azalan payını göstermektedir.

Tablo 1: Karabük ili 2002-2015 yılları arası ihracat raporu

(Kaynak: <https://www.safranbolutso.org.tr/wp-content/uploads/2016/10/KARAB%C3%9CK-%C4%B0HRACAT-RAPORU.pdf> , 10.04.2023)

2007		2012	
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	7.481.570	Demir ve çelik	138.194.168
Örne giyim eşyası ve aksesuarı	2.184.626	Demir veya çelikten eşya	18.782.648
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.743.552	Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	6.985.615
Deri-saraciyeye eşyası, eyer-koşum takımları, seyahat eşyası, el çantaları vb mahfazalar, hayvan bağırsağından mamul eşya	1.321.633	Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	769.503
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	1.065.316	Deri-saraciyeye eşyası, eyer-koşum takımları, seyahat eşyası, el çantaları vb mahfazalar, hayvan bağırsağından mamul eşya	392.685

Tablo 2: Karabük ilinde 2007-2015 döneminde en fazla ihracat yapılan ilk 5 alt kalem (dolar cinsinden) (Kaynak: <https://www.safranbolutso.org.tr/wp-content/uploads/2016/10/KARAB%C3%9CK-%C4%B0HRACAT-RAPORU.pdf> , 10.04.2023)

Tüm bu hususlardan hareketle konu elbette pek çok araştırmamızın da mihenk taşı olmuştur. Evliyâ Çelebi'nin verdiği bilgiye göre; İstanbul'daki debbağhâneler yedi yüz adet olup, çalışanları ise usta, kalfa ve çırak olarak üç bin kişiden oluşmaktaydı. Pirlere Zeyd Hindî olduğunu söyleyen Evliya Çelebi, Anadolu debbağlarının piri olarak Ahi Evreni zikretmektedir. (Çelebi, 1314: 594). Ahi Evren meslek sahibi usta kişilerin müridinden din ve meslek öğrenip ticari çalışmaları yürütmesi görüşü üzerinde yoğunlaşıyordu. Bu şekilde hem kendi hem de toplumun ihtiyaçlarını karşılarken Allah'ın varlığı noktasında farkındalığı artacaktır. Bir müridinde

bağlanmayanlar ise sadece “heva” denilen dünyanın faniliği ve ekonomik sebepler için çalışacaktır. Bu da Allah’ı unutmaya tehlikesini getirebilmektedir. İşte Ahi Evran fütüvvetnamelerinde mesleki eğitimle tasavvuf ilkelerini sentezlemek ve ahilik felsefesini geliştirmek esastır. Bu husus incelenen şecerenâme ve fütüvvetnâmelerde efsânevî bilgilerle aktarılmaktadır.

“Ahî Evren’in Hz. Peygamber’in amcası Abbas’ın oğlu olduğu belirtilmektedir. Bu yüzden Şecerenâme ve Fütüvvetnâmeler’de onun adı Nasîrüddîn Mahmût b. Abbas olarak geçmektedir.

Asıl adı Mahmud iken Bedir Savaşı’nda gösterdiği kahramanlıktan dolayı bizzat Hz. Peygamber tarafından Ejder (Evren) gibi düşmana saldırdığı için kendisine Ahî Evren adı verilmiştir. Hz. Peygamber’in bütün ashabi bu yoksul yığıde birer hediye sunmuşlardır.

Hz. Peygamber’in damadı Hz. Ali’ye: “Sen amcan oğlu Ahî Evren’e ne vereceksin?” deyince

Hz. Ali de kızı Rukiye’yi verdiğini belirtir. Bunun üzerine Hz. Peygamber Rukiye ile Ahî

Evren’in nikâhlarını kıyar ve üç gün üç gece düğün yapılır. Düğünde 33 koyun, 33 keçi, 33 sığır kesilir. Ahî Evren bir günde bu hayvanların derilerini tabaklayıp, türlü renkle

boyayarak hepsini Hz. Peygamber’in huzuruna getirir.

Hz. Peygamber bu derileri bir bir kendi eliyle açar, görenler şaşkınlık içinde kalırlar.

Bundan son derece memnun olan Hz. Peygamber, Ahî Evren’in beline “Şed” (kuşak)bağlayıp onu bütün esnaf ve sanatkârların sultanı yapar” (Bayram, 1991: 43). Ahi Evren meslekleri

icra edenlerin bir araya gelmesini yani kümelenme modelini savunuyordu. Lonca teşkilatları ile usta çırak ilişkisi içinde yetişen zanaatlar belli bir usul ve erkana sahip olacak, bölgedeki üretim

ve istihdamı artıracaktır. Safranbolu’da da dericilik ve debbağların oluşturduğu Köprülü Mehmet Paşa Camii aolusuna bitişik Yemeniciler Arastası bu konudaki en tipik örnektir

(Ulukavak, 1976).

Taşkın Deniz ve Öznur Çelik’in “Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcıları: Safranbolu El Sanatları Ustaları Üzerine Bir İnceleme” adlı yazısında da Safranbolu’da unutulmaya yüz tutmuş olan yemenicilik, semercilik, debbağlık gibi meslekler ve el sanatları hakkında bilgi verilmiştir. Recep Arslan’ın 2021 yılında kaleme aldığı “19. Yüzyıldan 20. Yüzyılın Başlarına Safranbolu’da Debbağhaneler” başlıklı çalışmada da Türklerde ve Osmanlı Devleti’nde dericiliğin gelişimi, Safranbolu’daki girişimcilerin deri makinesi almak için yaptığı girişimler, debagat fabrikası sahiplerinin devletten yardım talebi gibi konunun tarihsel kısmı ele alınmıştır.

Fuat Fidan’ın 2011 yılında Yıldız Teknik Üniversitesinde “Safranbolu’da Tabakhane Bölgesi Örneğinde Endüstriyel Alanların İncelenmesi, Kamusal Fonksiyonlarla Yeniden Değerlendirilmesi” konulu yüksek lisans tezinde tabakhane bölgesi ve dericiliğin Safranbolu için önemine ilaveten yurdumuz ve dünyamızda bu şekilde âtil olarak bırakılan yerleri yeniden kazandırmayı amaçlayan projelerden örnekle, tabakhane için de bazı kentsel dönüşüm önerileri sunmuştur. Taşkın Deniz ve Volkan İrken’in “Safranbolu’da Dericiliğin Günümüzde Kalıntısı: Tabakhane Müzesi” başlıklı yazısında kültürel turizm kapsamında dericiliği ele almışlardır. Kadir Şahin tarafından yazılan “Zanaatkarın Makineyle İmtihanı: Safranbolu’da Debbağlığın Fabrikalaşma Girişimi” adlı kitap bölümünde de endüstrileşmeye bağlı olarak işgücünün yerini alan makineleşmenin Safranbolu’nun kadim zanaatkarlıklarından olan debbağlığa etkisi, Açksöz gazetesi ve meclis tutanaklarıyla detaylandırılarak irdelenmiştir.

Çalışmamızın amacı kaybolmaya yüz tutmuş bir el sanatı olan dericilik geleneğini somut olmayan kültürel miras olan ve bugün Sarıtunç Dericilik Müzesi olarak hizmet veren Tabağ Ahmet Bey Tabakhanesi çerçevesinde inceleyerek kayıt altına almaktır. Kısa adı UNESCO olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu’nun Paris’te 29 Eylül-17 Ekim 2003 tarihleri arasında toplanan 32.Genel Konferansı, 17 Ekim 2003 1972 tarihinde “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’ni kabul etmiştir. Sözleşme, TBMM’nin 19.01.2006 tarihli oturumunda oy birliği ile kabul edilmiş, “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun” (No: 5448) 21 Ocak 2006 tarih ve 26056 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve Türkiye’nin taraf olma süreci 27 Mart 2006 tarihinde tamamlanmıştır UNESCO’nun Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’ne göre somut olmayan kültürel miras, “toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar” anlamında kullanılmaktadır (<http://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/>). Kültürel miras, “geçmişten miras alınan ve farklı nedenlerle geleceğe miras bırakılmak istenen, fiziksel olarak var olan ve insanlar tarafından yapılmış her türlü eserler ile bir topluma ait değerler bütünü” şeklinde tanımlanmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 3)

Yöntem ve Sınırlılıklar

Halk kültürü ürünlerinin derlenmesinde kullanılan alan araştırması ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemlerinin kullanıldığı çalışmada gözlem, görüşme ve örnek olay yöntemlerinden de faydalanılmıştır. Araştırma sırasında kullanılan yazılı kaynaklara Milli Kütüphane arşivinden ulaşılmıştır. Geleneği temsil eden deneyimli kişilerle yapılan birebir görüşmeler, icracı ve dinleyicinin de bulunduğu tabakhanede ve ses kaydının yapılabildiği diğer ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan kaynak kişilere önceden hazırlanmış açık sorular yöneltilmiştir. Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler, dil özelliklerinin korunmasına dikkat edilerek yazıya geçirilmiştir. Elde edilen veriler, sesli ve görüntülü olarak kayda geçilerek derlenmiştir. Debbağ Ahmet Bey ve ailesi ile yapılan 2018-2019 yılında gerçekleştirilen mülakatlar ile sınırlandırılmıştır.

Bulgular

1994 yılında Unesco tarafından Dünya miras listesine yer alan Safranbolu evleri, safran bitkisi, lokumu, kanyonları, mutfak kültürü vb. ile her alanda incelenmesi kayıt altına alınıp korunması gereken unsurlar arasındadır. Safranbolu’nun kültürel yapısında önemli ye tutan debbağlık ile ilgili çalışmalar yeterli olmamakla birlikte bölgedeki yaşayan tek debbağ ustası ve üç kuşak ile yaşatmaya çalıştıkları dericilik kültürü önem arz etmektedir.

Debbağ Ahmet Sarıtunç 'un Hayatı hakkında kısaca bilgi edinebilir miyiz?

"1942 Safranbolu doğumluyum. İlkokulu Kale altı İlkokulunda okuduktan sonra ortaokulu Bağlar Ortaokulunda okudum. Eskiden Safranbolu'lar kışları çarşı kesiminde yazları ise bağlarda otururdu. Biz de göçebe halindeydik. Kışları Çarşı'da geçirirken yaz aylarında Bağlardaki evimizde yaşardık. Okul bitikten sonra askerlik yaşım geldi, askerden geldikten sonra bir iş tutmalıydım. Ben de besicilik yaptım 3 sene kadar besicilikle uğraştım. Safranbolu'da ilk besiciliği biz yaptık. Bu arada da babamla beraber yaşıyorduk, babamın bir ortağı vardı. Hayvanlara biz bakıyor ortağı daha çok alım-satım tacir işlerine bakıyordu. Normalde pay hakkı 3'te 1 iken yüzde 50 alacağım dedi. Babam da ortağına kızdı ahır sattı. Ben 1 yıl daha kendim mandıra açarak işleri sürdürdüm. Sonra o işi ben de bıraktım." (K1)

Sizi Tabaklık Mesleğine İten Şey Neydi?

"Besiciliği artık yapmamaya ve meslek değiştirmeye karar verdiğimde tabakhane hazır bir şekilde duruyordu. Babamdan müsaade istedim ben bu fabrikayı tekrar faaliyete geçireceğim dedim o da icazet verdi ve fabrikayı tekrar açtı. Böylelikle tabakhane hayatım başlamış oldu." (K1)

Tabakhaneyi Babanız mı İşletiyordu Mesleği Babanızdan mı Öğrendiniz?

"Tabakhaneyi dedem işletiyordu. 1960 ihtilaline kadar işletmiş. İhtilal ile sermaye 4'te 1 oranında azalınca kapatmaya karar vermiş 1970'te ben açana kadar yaklaşık olarak 10 yıl kapalı durdu. Ben mesleği babamdan öğrenmedim. Teyzemin oğlu olan Mehmet Yıldırım tabak ustasıydı 1960 yılından önce okul sonraları tabakhaneye giderek babasından mesleği öğrenmiş ve kendini geliştirmişti teyzemin oğlu benim ustam oldu. Onunla fabrikayı tekrar faaliyete geçirdik." (K1)

Tabakhaneyi Açtığınızda Müşteri Bulmakta Sıkıntı Çektiniz Mi? Daha Çok Hangi Ürünler Yapıyordunuz?

"Demir Çelik Fabrikası sanayi eldivenini kullanıyordu. İlk olarak keçi derisinden sanayi eldiveni yaparak demir çeliğe temin etmeye başladık. Bir müddet o ürünü yaparak devam ettik. O zamanlar küçükbaş hayvan derisi çoktu çünkü civar köylerin hepsi hayvancılıkla uğraşıyordu. En küçük köyde 1500 hayvan bulunuyordu ve panayır kuruluştuk. Bir panayırdaki 500 deri aldığımı bilirim. Deri bulmakta sıkıntı çekmiyordum. Tavuk tüketimi olmadığı için küçük baş hayvan derisi çoktu. 2 yıl teyzemin oğlu ile çalıştık. O ayrılana kadar ondan mesleğin inceliklerini öğrendim. Bir müddet sonra İstanbul'a açıldım zaten kimyasal malzemeyi İstanbul'dan alıyorduk. Giysilik koyun derisi de işlemeye başlamıştım. Zamanla işim gelişti ve makineleşti. Çünkü sürekli teknoloji geliyordu; makineleşmek teknolojiye ayak uydurmak lazımdı. Bütün makineleri bir anda alamadım para kazandıkça peyderpey tabakhaneyi geliştirebildim. İş hayatım zorluklarla geçti kendi başımdaydım. İmalat yapıyordum sonra pazarlamaya İstanbul'a gidiyordum. Pazarımız İstanbul'du. Her hafta işlediğim deriyi Kazlıçeşme'ye Gedikpaşa'ya getiriyordum. Biz deriyi astar boyalı olarak satışını gerçekleştiriyorduk. Son olarak derinin boya işi kalıyordu biz derinin ham halinden son haline kadar işliyorduk. Sadece boya işini İstanbul'da kurulu düzeni olan boyahaneye yaptırıyorlardı. Bu şekilde 1996 senesine kadar devam ettik." (K1)

Derinin İşleyişi Hakkında Biraz Bilgi Sahibi Olalım. Deri Ne Gibi İşlemlerden Geçiyor?

"Ham deriler önce havuzda bekletilir ve ıslanması beklenir bu süreç derinin kuruluşuna ya da ıslaklığına göre 24 saat ile 48 saat arasında değişiklik gösterir. Havuzdan alınan derilerin tüyleri temizlenir biz bu işleme "badana" deriz. Kireç ve zırnuk eklediğimiz deriler istif edilir ve katlanır. İlk katladığımız deriden başlayarak tüyleri yolunur. Sonra pervanede derinin kabarması için tekrar zırnuk ve kireç ilave edilir. Belirli saat pervanede döner. Oradan çıkan deriler leş makinesi dediğimiz "kavelataya" girer ve iç kısmının leşi temizlenir. Akabinde deri dolabına atılır. Kireç ve zırnuk kalmayacağı kadar deri dolabında yıkanır. Dolaptan alınan deriye tekrar belirli miktarda sülfürik asit ve tuz ilave olur. Sonra usta bir kesit alarak deriden derinin ph derecesine bakar. Bu işlemi ph kâğıdına koyarak anlarız. Ph dengesine bakıldıktan sonra deriye krom verilir. Kromda deriler dolapta döndürülür soda ve karbonatla bağlantısı yapılır, kromun deriye işlemesi sağlanır. Dolaptan çıkartılan deriler ince işçilik isteyen tıraş makinesine girer. İnceltelen deriler bitkisel ve sentetik dolgu maddeleriyle ikinci defa bir tabaklama işlemi için dolaba girer. Daha sonra astar boyama ve yağlama işlemine geçilir. Dolaptan çıkartılan deriler asılarak kurutulur. Daha sonra derilere tekrar rutubetli hızar talaşıyla nem verilir. Deriler iskefe makinesine girer. Deriler son aşaması için gergi makinesinden gerdirilir, kenarları budanır, finisaj yapılır preslenir ve ölçü makinesiyle desisi ölçülür. Satışımız ölçüyle yapılır. Ölçülen derileri balya yaparak otobüsün bagajına koyar ve İstanbul'un yolunu tutardık." (K1)

Pek çok Aşamalardan Geçiyormuş Deri Tabaklaması. Çok Yoruluyor muydunuz?

"O kadar işlemde geçirdiğimiz derileri tabaklamak, bedenen çalışmak hiç yormazdı beni. Fakat o derileri pazarlama işi tahsilat işi canımızı çıkarırdı. Bedenen yorulmadığım kadar beyin olarak yoruldum. Senetle çalışırdık bazen senetler dönmez paralarımızı alamazdık. Boşuna tabakladığımız çok deriler oldu. Yaptığımızın işin karşılığını almadığımız gibi verilen senetlerin de karşılıksız çıktığı çok olmuştur. Nitekim bu işler için defaatle Ankara ve İstanbulun yolunu tutup cironolu kişilerden tahsil etmeye edemediğimiz zaman da çek almaya açılırdık." (K1)

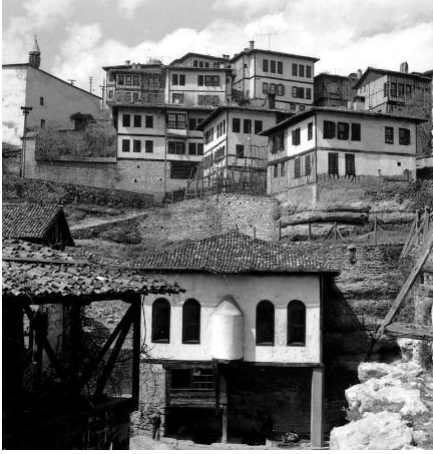
Hangi Yıllarda Tabakhane Tam Verimli Çalıştı. Bir Başka Deyişle Bol Müşterili Yıllarınız Ne Zamandı?

"Sovyetler birliğinin dağılması ile Ruslar bir bakıma Türkiye'ye akın etti ve bavul ticareti başladı. Bavul ticareti ile Ruslar çok fazla sayıda ayakkabı, deri mont, deri ceket başta olmak üzere pek çok ürün aldılar. Bu ticaret 96lı yıllara kadar sürdü.1999 kriziyle son haddine ulaştı ve birçok tabakhane kapatmak zorunda kaldı. Tuzla'da bile 200'e yakın tabakhane çalışırken şu an 6 tane tabakhane kaldı." (K1)

Tabakhane Camisi Farklı Bir Mimariye Sahip Hikâyesini Dinleyebilir miyiz?

"Tabak esnafının bütün işleri su iledir. Su olmazsa tabakhane olmaz. Su çıkan yere esnaf kurulmuş. O zamanlar pek çok tabakhane var, herkes suyu kullanmak istiyor. Birisi çıkıp da suyu sahiplenmesin suyun kavgası olmasın benim suyum demesin diye suyun üzerine cami inşa edilmiş ki su herkesin ortak malı olsun." (K1)

Şekil 5 ve 6'da Tabakhane deresi üzerine inşa edilen cami ve namazdan çıkan halkın fotoğrafları verilmiştir.

Şekil 5: Tabakhane cami

Şekil 6: Derenin üzerine inşa edilen tabakhane cami ve namazdan çıkan mahalle eşrafı

Tabakhaneye B.K Yetiştirme Sözü Nereden Gelmiştir?

“Derinin gözeneklerini ve liflerini açmak için kireç kullanıyoruz. Kullanılan kireç bir müddet sonra deriden arındırılması gerekiyor yoksa kireç deriye zarar veriyor. Kireci arındırmanın da en kolay ve en masrafsız yolu taze köpek dışıdır. Köpeklerin yedikleri kemikleri eritebilmeleri için bağırsaklarında bir enzim salgılanmakta ve bu enzim de köpek dışısını yapar yapmaz en yoğun miktarda bulunmakta. Köpek, dışısını yaptıktan sonra toplayıcılar dışıyı kurumadan sıcaklığıyla hızlıca tabakhaneye yetiştirmeliler ki kireci deriden arındırabilelim. Toplayıcıların koşuşturması bize deyim kazandırmış.” (K3)

1996 Yılında Kapatılan Tabakhane’yi kendisi de tabak ustası olan oğlunuz İsmail Sarıtunç tekrar kapılarını açtı. Fakat bu sefer başka bir amaçla. Buranın kapılarını tekrar açmasındaki neden nedir?

“Tarihi kültürümüzde tabakhane mesleği çok hâkim olduğumuz bir meslektir. Atalarımız bu meslek sayesinde 3 kıtada 4 iklimde bu mesleğin sayesinde at koşturmuşlardır. Yüzyıllardır devam eden bu ahilik kültürü Safranbolu’da da var olmuş fakat gelişen dünyamızda özellikle de suni derilerin çıkmasıyla da yavaş yavaş yok olmuştur. Atalarımızın bu mesleğe verdiği ehemmiyeti ve önemi gelecek nesillere aktarabilmek, bu dericiliğin tarihimizde ne kadar önemli yer tuttuğunu gösterebilmek, gelen misafirlere derinin hangi aşamalardan geçtiğini yerinde göstermek amacıyla tabakhaneyi, gezi tabakhanesi olarak hizmete açtım. Ayrıca tabakhanelerimizin pek çok farklı sektörlere hizmetleri olmuştur. Mesela tıba olan hizmetinden bahsetmek gerekirse tabakhanelerin olduğu yerde bağırsak haneler çalıştırılmak suretiyle “katgüt” ismiyle adlandırılan ameliyat ipleri imal edilmiştir. Bunun yanı sıra tabakhanelerden çıkartılan kireçli ve kıllı atıklar Safranbolu evlerimizin inşasında sıva malzemesi olarak ve katların arasında isi izolasyon maddesi olarak yüzyıllarca kullanılmıştır. Demirci ve bakır ustaları demirleri ve kalayları eritilmesinde sadece ateş yeterli olmadığından körüğe ihtiyaç duymuşlardır. Özellikle tabakhane işletilen derilerden yapılmış körükleri kullanmışlar ve Tabakçılar bakırcılık ve demirciliği de hizmetleri dokunmuştur. Gelen misafirlerimize hem dilimizin döndüğünce dericilik kültürünü anlatmak hem de derinin işleyiş şeklini yerinde göstermek için bu tarihi tabakhanenin kapısını tekrar açtık.” (K3) (K4)

Sonuç ve Öneriler:

İnsanoğlunun yaşamla mücadelesi esnasında dayanıklılığı ile en çok yardımcısı olan materyal olan deri, dericilik ve yan kolları olan semercilik, saraçlık, yemenicilik Safranbolu’nun kültürel ve ekonomik yapısında önemli bir yer tutmaktadır.

Türk devletlerinden itibaren Selçuklular, beylikler, Osmanlılar dahil tarihin her döneminde korunma, barınma, süsleme pek çok amaçla kullanılan dericilik Safranbolu’da ahilik teşkilatı geleneğiyle taçlanmıştır. Ahiliğin piri kabul edilen Ahi Evren’in mesleği olarak da gösterilen dericilikte kümelenme modeli ile esnaf gruplarının teşkilatlanması, bölgeni istihdamının sağlanması ve usta çırak ilişkisiyle gelen bugünkü mesleki eğitimin tohumlarının atıldığını görmekteyiz. Ne yazık ki bölgedeki dericilik 2. Dünya savaşı sonrası gelen makineleşme akımı ve ardından Karabük Demir Çelik fabrikalarının kurulmasıyla beraber işgücünün oraya akmasıyla duraklama dönemine girmiştir.

Çalışmamızın konusu olan dericiliği Safranbolu’da en son icra eden Ahmet Sarıtunç oğlu ve torununun gayretiyle açılmış olan Sarıtunç Dericilik Müzesi 800 yıllık bir tabakhanesinin gezilebilir görülebilir olmasına katkı sunmuştur. Ancak müzenin konumunun Safranbolu’daki turizm destinasyonu kapsamında yer almaması sebebiyle maalesef gelen pek çok turistin adını bile duymadan gitmesine neden olmaktadır. Oysa yukarıda da zikredilen 800 yıllık bir zanaat binasının bölge ve ülke turizmine kazandırılması elzemdir. Geçtiğimiz yıl Karabük Üniversitesi tarafından düzenlenen 1. Ulusal Zanaat Sanat ve Tasarım Dili Olarak Dericilik Sempozyum ve çalıştay ustaların kendilerini akademik ortamda da ifade etmesine katkı sunmuşsa da yerel ulusal kanalların video çekimleri ve birkaç akademik yazının ötesine geçememiştir. Yerel yönetimlerin bu konuda duyarlı ve hassas olması beklenmektedir.

İlaveten konuya farkındalığın kazandırılması ve yaygın etkisi için projeler desteklenmelidir: Bu anlamda Kadıköy Kemal Atatürk Lisesi tarafından yapılan “Unutulmaya Yüz Tutmuş Meslekler”, Sabancı Gönüllüleri Vakfı tarafından yapılan “Kaybolmadan Keşfet”, Kosgeb tarafından desteklenen “Yaşayan Kültür Mirasına Destek”, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Anadolu Sigorta tarafından gerçekleştirilen “Bir Usta Bin Usta Projesi” örnek olarak gösterilebilir.

Kültürel mirası aktarımını sağlayacak meslekler sabır, emek gerektiren işlerdir. Ancak günümüzde insanlar çabuk yoldan para kazanma isteğindedir. Bu, ancak bir işi yapmadaki manevi doyumun bilinmesi ve anlaşılması ile mümkündür. Bu maksatla sadece kurs açmak, proje yapmak değil okullarda verilecek eğitimlerde ve de hayatın genelinde “manevi doyum” yönünde gençlerimizi yetiştirmek onların bu konuya eğilmesini artıracaktır. Elbette ki bu durum, hayatın devamı için gerekli olan maddi kazanç ile de taçlandırılrsa tercih edilmesi yönünde engel kalmayacaktır. Bu meslekleri öğrenen, öğreten, icra eden gençlerin sigorta ile veya liselerde, üniversitelerde okuyan öğrencilerin alınan ders kredileriyle teşvik edilmesi bu konuya katkı sunabilir.

Bununla birlikte elbette bu bütün bir toplumu ilgilendiren bir farkındalık hareketidir. 1. Dünya Savaşına katılmış bir gemiden alınacak birkaç ton demir için gemiyi parçalayacak olan bir toplumda bunun beklenmesi mümkün olamaz. Bu ancak Ahmet Haşim’in şiiri anlamaya çalışmak bir lokma et için bülbülü öldürmeye benzer, tabirine uymaktadır. Tabakhane ve onun çevresinde gelişmiş olan bir kültür vardır ve bunun kentsel dönüşümlerle veya çeşitli planlamalarla harekete geçirilmesi bir vizyon meselesidir.

Dünyada ve ülkemizde bu şekilde örnekler bulunmaktadır: Viyana Gazhaneleri, Tate Modern Sanatlar Müzesi, Ruhr Bölgesi Endüstri Alanlarının dönüşümü, Zeche Hannover, Murray's Mill, Britania Mill, Londra Dacklands bölgesi, Orsay Tren Garı, Adatepe Zeytinyağı Müzesi, Hasköy Tersanesi, Baksı Müzesi, Kültür Vadisi Sille, Museo do Ruralidade, Portimao Müzesi bunlardan bazılarıdır. Bu cihetten hareketle destinasyonun ruhuna uygun olarak bir dönüşüm planlaması yapılması ev bunun da Safranbolu turizmüne kazandırılması aşıkardır. Bunun için Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Safranbolu Belediyesi ve kaymakamlığı ile alanla ilgili her bir kurum ayrı ayrı sorumludur. 2000 'li yıllarda turizm denilince aklan gelen deniz kum güneş üçlüsü yerini insanların ruhunu doyuran, özüne inen, hayatı sorguladığı ve kişisel gelişimlerine katkı sunduğu inanç ve kültür turizmüne dönüşmüştür. Safranbolu evleri ve lokumu ile turizmdeki payını almış olmasına rağmen bölgedeki kültürel miras hazinelerinin tam olarak anlatılamamış olması bölgedeki turizm derneklerinin de sorumluluğundadır. Safranbolu ev ve lokumdan ibaret bir şehir değildir. Bu anlamda bir turizm odaklı kalkınma planı hazırlanmalıdır. Safranbolu'yu iyi tanıyan veya Safranbolu'ya gönül vermiş olan kişilerin bölgeden uzakta olması karar alma mercilerindeki kişilerin navigasyonla adres bulduğu bir yerde bu temennilerin gerçek olması kişisel çekişmelerin sona erdirilip bölge için canla başla uğraşılmasına bağlıdır.

Kaynak kişiler

- K1: Ahmet Sarıtunç: 1942 doğumlu Safranbolu İzzetpaşa mahallesi
K2: Müfide Sarıtunç: 1950 doğumlu Safranbolu Akçasu köyünden
K3: İsmail Sarıtunç: 1970 doğumlu Safranbolu İzzetpaşa mahallesi
K4: Ömer Faruk Sarıtunç Safranbolu İzzetpaşa mahallesi

Kaynakça

- Akman E., (2020). Safranbolu’daki Adak Yerleri ve Bu Yerlerle İlgili İnançlar, Safranbolu Hizmet Birliği Kültür Yayınları, Ankara 2000.
- Aktüre S. & Şenyapılı T., (1976). Safranbolu'da Mekânsal Yapının Gösterdiği Nitelikler ve Koruma Önerilerinin Düşündükleri, *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1. Ankara.
- Arslan R., (2021). 19. Yüzyıldan 20. Yüzyılın Başlarına Safranbolu’da Debbağhaneler, *Avrasya Beşerî Bilim Araştırmaları Dergisi*, Karabük, 90-110
- Aydın N., (1996). Deri Ev Aksesuarları Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Barlas U., (2020). *Unutulmuş Bir Ayakkabıcılık Türü: Safranbolu’da Yemenicilik*.
- Bayram M., (1991). *Ahi Evren ve Ahi Teşkilatı’nın Kuruluşu*, Konya
- Çiçek R., (2010). Ankara İli Merkezinde Üretilen Deri Çantaların İncelenmesi Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Deniz T. & Çelik Ö., (2020). Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcıları: Safranbolu El Sanatları Ustaları Üzerine Bir İnceleme, *Doğu Coğrafya Dergisi*.
- Deniz, T. & İrken, V., (2020). Safranbolu’da Dericiliğin Günümüzde Kalıntısı: Tabakhane Müzesi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2): 1527-1539.
- Evliyâ Çelebi, *Seyahatname*, İstanbul, 1314, 594.
- Fidan F., (2021). Safranbolu’da Tabakhane Bölgesi Örneğinde Endüstriyel Alanların İncelenmesi, Kamusal Fonksiyonlarla Yeniden Değerlendirilmesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yüksek Lisans Tezi.
- Genç M., (2022). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Gültekin, N., (2012). Cultural Heritage Management: The Case of Historical Peninsula in İstanbul, *Gazi University Journal of Science*, 235-243.
- Kadir Ş., (2020). Zanaatkarın Makineyle İmtihanı: Safranbolu’da Debbağlığın Fabrikalaşma Girişimi, *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Teori ve Araştırmaları I*, 321
- Kal’a A., (2003). “Osmanlı Esnafı ve Sanayisi Üzerine Yapılan Çalışmalarla İlgili Genel Bir Değerlendirme” *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, cilt 1, sayı 1.
- Kal’a A., (2012). *Debbağlıktan Dericiliğe İstanbul Merkezli Deri Sektörünün Doğuşu ve Gelişim*, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Karcı, E. & Karcı, B., (2022). "Esnaf Gediklerinin Kaldırılmasından Sonra İstanbul’daki Saka Gediklerinin Durumlarına Dair Tespitler (1913-1950)". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 553-567.
- Katlı T., (1998). İç Anadolu Bölgesinde Etnografya Müzesinde Bulunan Deri Ürünlerin Süsleme ve Kompozisyon Özellikleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Koçu R. E., (1966). İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 7-8, İstanbul: Koçu Yayınları
- Kozbay S., (2009). Balıkesir -Gönen İlçesinde Üretimi Yapılan Deri Çeşitlerinin İncelenmesi. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Gazi Üniversitesi

- Küçükerman Ö., (1988). Geleneksel Türk Dericilik Sanayi ve Beykoz Fabrikası. İstanbul: Apa Ofset Basımevi.
- Okumuş G., (2021). XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Safranbolu’nun Sosyo-Ekonomik Yapısı,2021, Karabük Üniversitesi Tarih Bölümü Doktora Tezi, 226.
- Ögel B., (1981), Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi, I, II, Ankara
- Ögel, B., (1984). İslamiyet’ten önce Türk Kültür Tarihi. Türk Tarih kurumu Basım Evi.
- Menekşe M. & Berber O., (2023). "Muğla Kentinde Kültürel Mirasın İzini Sürmek: Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Bir Meslek Olan "Semercilik" Üzerine İnceleme". Tarih ve Gelecek Dergisi 9: 118-151.
- Pamuk Ş., (2005). *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi*, İletişim yayınları, İstanbul.
- Safranbolu Ticaret ve Sanayi Odası Dergisi, 2018 (Yazar Yasin Dikmenin Ahmet Sarıtuğ ile Röportajı)
- Safranbolu Kaymakamlığı Hizmet İçi Brifing Dosyası, 2007, 14.
- Sakaoğlu, N.& Akbayar, N.& Yelmen, H., (2002). Derinin Anadolu’da Bin Yıllık Öyküsü, Creative Yayınları, İstanbul.
- Süleyman A., (1977). Tasavvufta Fütüvvet, Ankara.
- Vecco M., (2010). A definition of cultural heritage: From the tangible to the intangible, Journal of Cultural Heritage, 321-324.
- The Getty Conservation Institute (2002). Assessing the Values of Cultural Heritage, Los Angeles.
- Tekin, Z., (1992). "Tanzimat Dönemine Kadar Osmanlı İstanbul’unda Dericilik", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Tekin T., (1997). "İstanbul Debbaghâneleri", OTAM, S. 8, 1997.
- Tuncer O., (2007). Anadolu’da Kervan Yolları, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara
- Tozun H. & Çınar N., (2020). Kültürel Miras Bağlamında Derilerin Fiziksel Özellikleri ve Ham Derinin İşlenmesi, 371-397.
- Tunçözgür, Ü., (1999). Dünü ve Bugünü ile Safranbolu, 24.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, "Deri" maddesi, cilt 9, İstanbul 1994, Güncelleme Tarihi: 04 Aralık 2018.
- Ulukavak, K., (1976). Mimari Mirasının Korunması İstenen Bir Kent: Safranbolu, Bilim Birlik Başarı Dergisi, Yaşar Holding Yayını, İstanbul.
- Yazıcıoğlu H.& Al M., (1982). Safranbolu-Karabük-Ulus-Eflâni.
- Vötzi H. D., (2020). *Bir Küçük Anadolu Şehrinin Tarihi ve Ekonomisi: Safranbolu ve Dericilik*, Türkiye İş Bankası Yayınları, 316-337.
- Yelmen H., (2001). *Türk Dericiliği 2400 Yaşında*, İstanbul.
- Yücer H(Ed.), (2014). Safranbolu'da Kültür ve Medeniyet İzleri Araştırması, Karabük, Seçil Ofset, 25.
- et-Tûr Sûresi 52/3.
- en-Nahl Sûresi 16/80.
- İslam Ansiklopedisi, "deri" maddesi <https://islamansiklopedisi.org.tr/deri> 6.02.2023)

<http://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/10.04.2023>

Türk Dil Kurumu Sözlüğü, Tabakhane Maddesi <https://sozluk.gov.tr/10.04.2023>

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2009). Kültürel Miras ve Müzecilik. Web: http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/1279_muserrefcanpdf.pdf?0 10.04.2023

<https://www.safranbolutso.org.tr/wp-content/uploads/2016/10/KARAB%C3%9CK-%C4%B0HRACAT-RAPORU.pdf> 10.04.2023

Innovation in Cultural Heritage Research, [http://openarchive.icomos.org/id/eprint/2323/1/KI0118044ENN.en%20\(1\).pdf](http://openarchive.icomos.org/id/eprint/2323/1/KI0118044ENN.en%20(1).pdf) 11.04.2023.

Ekler

Şekil 7: Deri dolab çarkı

Şekil 8: Tıraş makinesi

Şekil 9: Motor

Şekil 10: Kireçlik pervaneleri derilerin tüylerini dökmek için

Şekil 11: Tabaklama küpleri

Şekil 12: Tabaklama dolapları

Şekil 13: Islatma havuzu

Şekil 14: Buhar kazanı

Şekil 15: Tabakhane deresi

Şekil 16: Tabakhane üst kat müze olmadan önce

Şekil 17: İsmail Sarıtunç ile röportaj

Şekil 18: Ahmet Sarıtunç ile röportaj

Şekil 19: Dericilikle ilgili el aletleri

Şekil 20: İsmail Sarıtunç oğlu Ömer Faruk Sarıtunç ile

Şekil 21: Tabakhane üst kat

Şekil 22: İskefe makinası derilerin yumuşatılması

Şekil 23: Zımpara

Şekil 24: Gergef tahtası boy ölçme

Şekil 25: El aletleri

Şekil 26: Desi makinası

Şekil 27: Dericilikte kullanılan aletler

Şekil 28: Gergideki deriler

Şekil 29: Dolap

Şekil 30: Gergi

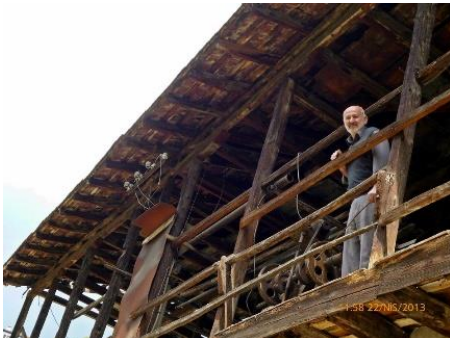
Şekil 31: Tabakhane hamamı

Şekil 32: Tabakhane hamamı

Şekil 33: Derenin üzerine inşa edilmiş olan Tabakhane cami ve namazdan çıkan mahalle eşrafı

Şekil 34: Tabakhane'nin müze olmadan önceki hali ve tabak ustası Ahmet Sarıtunç

Cumhuriyet-i Türkiye Baş Vekâlet Kalem-i Mahsûs Müdiriyeti			.35 Şekil
			Dosya İşaretleri
			5/391
Hülâsa: Zağferenbolu'daki ve Debbağ fabrikası şirketine anonim şekle İfrağa dâir olan taktirin gönderildiği Hıfz			
Gelen evrak	Tarihi	Tişrîn-i Sâni 192	Ticaret Vekalet-i Celîlesine Zağferenbolu'daki vücûda getirilen debbağ fabrikası şirketinin anonim şekle ifrâğ ve müessesât-ı milliyenin de mezkûr şirketin hissedar olarak iştiraklerinin temine Kastamunu ***** Bey tarafından verilen ve Büyük Millet Meclisi riyâset-i celîlesinin 16 Tişrîn-i Sâninin 192 tarih ve 4/ 485 260 numaralı tezkeresiyle baş vekâlete tevdi' olunan ~~semeni~~ taktirin musaddak sureti leffen takdim edilmiştir efendim.
	Numarası	4/485	
Müsvved		2620	Baş Vekil
Tesvid tarihi		17	
Mümeyyez			
Mubayyaz			
Tabyîz târihi		17	
Sâdıra Numarası	Umumi	6	
	Hususi	4351	
Merbutâtı		1	
Sevk tarihi		926 20 ***	
Mukayyidin imzas		(imza)	
Hatıra			

Belge 1: Safranbolu'daki Debbağ Fabrikası Şirketinin Anonim Şirkete Dönüştürülmesi ve Milli Müesseselerin De Bu Şirkete İştiraklerin Sağlanması İle İlgili Arşiv Belgesi

Kaynak: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi 30-10-0-0 Muamelat Genel Müdürlüğü

Yer Bilgisi: 171-187-9